

ORSZÁGOS LISZT FERENC TÁRSASÁG

Rózsavölgyi és Társa rendezése

Pénteken, 1933. január 27-én, este fél 8 órakor
a Zeneművészeti Főiskola nagytermében

**gróf Klebelsberg Kunó
emlékünnepe.**

Emlékbeszédet mond

Herczeg Ferenc

Közreműködik

A Szent István Bazilika Énekkara

A Budapesti Hangverseny Zenekar

Vezényelnek

Demény Dezső és Stefániai Imre

Orgona

Riegler Ernő

Szólisták:

Blank Hilda

Steinberger Béla

ZENEAKADÉMIA
Rácz Tilda

Ferter Miklós

M Ű S O R:

1. LISZT:
2. Ünnepi beszéd

Az ideálok

S Z Ü N E T

3. MOZART:

Requiem

1. Introitus és Kyrie

2. Sequentia

- a) Dies irae . .
- b) Tuba mirum . .
- c) Rex tremendae . . .
- d) Recordare . . .
- e) Confutatis . . .
- f) Lacrimosa . . .

3. Offertorium:

- a) Domine Jesu . . .
- b) Hostias et preces

4. Sanctus:

5. Benedictus:

6. Agnus és Communio

ÁRA 40 FILLÉR

Liszt Ferenc: Az ideálok (1857.)

Liszt e művében Schiller Die Ideale költeményének hangulatait festi meg zenével. A bevezető rövid *Andante* e soroknak felel meg:

So willst du treulos von mir scheiden
Mit deinen holden Phantasien.
Mit deinen Schmerzen, deinen Freuden,
Mit allen unerbittlich fliehn?
Kann nichts dich, Fliehende verweilen,
O meines Lebens goldene Zeit?
Vergebens! deine Wellen eilen
Hinab ins Meer der Ewigkeit.
Erloschen sind die heiteren Sonnen,
Die meiner Jugend Pfad erhellt;
Die Ideale sind zerronnen,
Die einst das trunkne Herz geschwellt.

Következik a hatalmas *Allegro spirito*-ban az

Aufschwung

Es dehnte mit allmächtigem Streben
Die enge Brust, ein kreisend All,
Herauszutreten in das Leben,
In 'Tat und Wort, in Bild und Schall.

— — — — —
Wie aus des Berges stillen Quellen
Ein Strom die Urne langsam füllt,
Und jetzt mit königlichen Wellen
Die hohen Ufer überschwillt,
Es werfen Steine, Felsenlasten
Und Wälder sich in seine Bahn,
Er aber stürzt mit stolzen Masten
Sich rauschend in den Ocean:
So sprang, von kühnem Mut beflügelt,
Beglückt in seines Traumes Wahn,
Von keiner Sorge noch gezügelt,
Der Jüngling in des Lebens Bahn.
Bis an des Aethers bleichste Sterne
Erhob ihn der Entwürfe Flug;
Nichts war so hoch und nichts so ferne,
Wohin ihr Flügel ihn nicht trug.

A hatalmas hanghullámok elülnek s aztán *Quieto e sostenuto assai* e gyönyörű, poétikus rész következik:

Da lebte mir der Baum, die Rose
Mir sang der Quellen Silberfall,
Es fühlte selbst das Seelenlose
Von meines Lebens Widerhall.

Ugyanazon gyöngéd, ringatózó kíséret mellett édes vágyódás szólal meg

Wie einst mit flehendem Verlangen
Pygmalion den Stein umschloss,
Bis in des Marmors kalte Wangen
Empfindung glühend sich ergoss:
So schlang ich mich mit Liebesarmen
Um die Natur, mit Jugendlust,
Bis sie zu atmen, zu erwärmen
Begann an meiner Dichterbrust.

Egyre szenvedélyesebben lüktet s a diadalmas *Allegro mossó*-ban éri el tetőfokát. Nagy decrescendo után halk, de örömteli ritmusok ecsetelik e hangulatot:

Wie tanzte vor des Lebens Wagen
Die luftige Begleitung her:
Die Liebe mit dem süßen Lohne,
Das Glück mit seinem goldnen Kranz,
Der Ruhm mit seiner Sternenkronen,
Die Wahrheit in der Sonne Glanz!

Egyre fokozódik a dinamika s e részt a teljes zenekari pompájában harsogó „Ideál” téma zárja le. Graciózus vonóspasszások egyre halkulva s lankadva kapcsolódnak az

„Enttäuschung” részre,

Doch, ach! schon auf des Weges Mitte
Verloren die Begleiter sich;
Sie wandten treulos ihre Schritte,
Und einer nach dem andern wich.
— — — — —
Und immer stiller ward's und immer
Verlassener auf dem rauhen Steg.

melynek csöndes, fájdalmas, resignált hangulata a következőkben

Von all dem rauschenden Geleite
Wer harrete liebend bei mir aus?
Wer steht mir tröstend noch zur Seite
Und folgt mir bis zum finstern Haus?

halkan bár, de szenvedélyesebb akcentusokat üt meg s aztán e vigaszos, hangulatos részre torkollik.

Du die alle Wunden heilest,
Der Freundschaft leise, zarte Hand,
Des Lebens Bürden liebend teilest,
Du, die ich frühe suchte und fand!

Gyönyörű e részben az ideáltéma a solocellón. Mintha a baráti vigasz visszaadná az életkedvet s lelkesedést, következik a

ZENEAKADÉMIA
LISZT MŰZEUM

Beschäftigung

Und du, die gern sich mit ihr gattet,
Wie sie der Seele Sturm beschwört,
Beschäftigung, die nie ermattet,
Die langsam schafft, doch nie zerstört,
Die zu dem Bau der Ewigkeiten
Zwar Sandkorn nur für Sandkorn reicht,
Doch von der grossen Schuld der Zeiten
Minuten, Tage, Jahre streicht.

Halkan kezdődik s aztán egyre hatalmasodik, végre teljes erővel zengi a zenekar az „ideál”-ért vívott küzdelmet, hogy aztán az

Apotheózisben

ünnepelje a diadalt. E részhez maga Liszt írt magyarázatot és pedig: Az ideálba vetett sziklaszilárd hit és az ideálért vívott szakadatlan küzdelem — életünk legfőbb célja. Ily értelemben voltam bátor kiegészíteni Schiller költeményét a fő témának diadalmas, ujjongó hangulatú új feldolgozásával.

Mozart: Requiem

A gyászmise zenéje a misét kezdő Requiem (nyugodalom) szótól vette elnevezését. Az első tétel az introitus, a gyászmise kezdő része. Szövege:

<i>Requiem aeternam dona eis</i>	<i>Adj uram örök nyugodalmat</i>
<i>Domine,</i>	<i>nekik,</i>
<i>Et lux perpetua luceat eis.</i>	<i>És az örök világosság fényes-</i>
	<i>kedjék nekik!</i>
<i>Te decet hymnus Deus in Sion</i>	<i>Téged illet dicséret, Isten,</i>
<i>Et tibi reddetur votum in</i>	<i>Sionban.</i>
<i>Jerusalem.</i>	<i>És neked teljesítik a fogadást</i>
	<i>Jeruzsálemben!</i>
<i>Exaudi orationem meam,</i>	<i>Hallgasd meg imádságomat,</i>
<i>Ad te omnis caro veniet.</i>	<i>Hozzád folyamodik minden</i>
	<i>ember,</i>
<i>Requiem aeternam dona eis</i>	<i>Adj Uram örök nyugodalmat</i>
<i>Domine,</i>	<i>nekik,</i>
<i>Et lux perpetua luceat eis.</i>	<i>És az örök világosság fényes-</i>
	<i>kedjék nekik.</i>
<i>Kyrie eleison.</i>	<i>Uram irgalmazz!</i>
<i>Christe cleison.</i>	<i>Krisztus irgalmazz!</i>
<i>Kyrie eleison.</i>	<i>Uram irgalmazz!</i>

A tétel formailag két részre tagozódik. Az első *Adagio*, melynek fő témáját a zenekari bevezetés fugato formájában hozza. Ezután lép akcióba az énekkar ugyane témával. Erre egy hatalmas homofon részt hallunk, melyre ismét az első téma következik még gazdagabb ellenpontozással. Most következik a második rész: a *Kyrie fuga*. Ez a kettős fuga az emberi teremő lángelme egyik leg-

fölségesebb alkotása. Mily játszi könnyedséggel kezelte MOZART a legnehezebb formákat, mily hangulatot tud érzéketni és kelteni, hallgatóiban az általában véve száraznak tartott műformával, mily természetes, szép és fönséges tud lenni — azt ez a fuga bizonyítja talán valamennyi alkotása közt legjobban.

A Dies irae nek megrázó szövegét az egyházi zenetudósok általában *Celanoi Tamás* ferencendi szerzetesnek tulajdonítják.

MOZART óriási drámai kifejező ereje, egész valóját átható vallásos érzülete e műben önmagát felülmuló örök emléket állított önmagának. Pedig a Dies irae megzenésítése a nagyszerű szöveg dacára óriási nehézségeket ró a zeneszerző vállaira. 19 egyforma mértékű, három soros versszakból áll, vagyis 57 egyforma méretű sorból. A ritmikai monotónia szinte kikerülhetetlennek látszik. MOZART a verset hat szakaszra osztotta s azok kezdő szavaival jelezte az egyes részeket.

Az első a *Dies irae*. Szövege:

<i>Dies irae, dies illa</i>	<i>Napja Isten haragjának</i>
<i>Solvat sacclum in favilla.</i>	<i>Végét veti a világnak:</i>
<i>Teste David cum Sybilla.</i>	<i>Ez szavuk a profétáknak.</i>
<i>Quantus tremor est futurus,</i>	<i>A szív tele rettegéssel</i>
<i>Quando iudex est venturus,</i>	<i>Lesz a bíró jövetével.</i>
<i>Cuncta stricte discussurus.</i>	<i>Hol kezdődik a számvétel.</i>

A sequentia második része a *Tuba mirum*. Szövege:

<i>Tuba mirum spargens sonum</i>	<i>A harsonaszó egyszerre,</i>
<i>Per sepulcra regionum,</i>	<i>Lehat minden sírfenekre</i>
<i>Coget omnes ante thronum.</i>	<i>S kit-kit hí ítélőszékre.</i>
<i>Mors stupebit et natura,</i>	<i>Bámul természet és halál.</i>
<i>Cum resurget creatura.</i>	<i>Hogy a földpor emberré vál</i>
<i>Iudicanti responsura.</i>	<i>És a bíró elébe áll.</i>
<i>Liber scriptus proferetur,</i>	<i>Az írott könyv megnyitattik,</i>
<i>In quo omnis continetur,</i>	<i>Melyben minden foglaltatik,</i>
<i>Unde mundus iudicetur,</i>	<i>Ami csak megbíraltatik.</i>
<i>Judex ergo cum sedebit,</i>	<i>Ha a bíró ül ragyogva,</i>
<i>Quidquid latet apparebit,</i>	<i>Semmi se marad titkolva,</i>
<i>Nil inultum remanebit.</i>	<i>Minden meg leszen boszulva.</i>
<i>Quid sum miser tunc dicturus,</i>	<i>Akkor szegény én mit tegyek?</i>
<i>Quem patronum rogaturus,</i>	<i>Pártfogásért kihez menjek?</i>
<i>Cum vix iustus sit securus?</i>	<i>Hol a szentek is rettegnek.</i>

A következő harmadik részt hatalmas, méltóságos hangzatok, uniszónó lefelé haladó pontozott ritmusu menetek vezetik be. A tétel felírása: *Rex tremendae*. Szövege:

<i>Rex tremendae maiestatis,</i>	<i>Ég-föld hatalmas fölsége,</i>
<i>Qui salvandos salvas gratis,</i>	<i>Világ ingyen üdvössége,</i>
<i>Salva me, fons pietatis!</i>	<i>Üdvözíts malaszt mélysége!</i>

A könyörgést úgy fejezi ki MOZART, amint talán nem találjuk párját a zeneirodalomban.

Páratlan szépségű tétel a sequentia negyedik része: a *Recordare*. Szövege:

*Recordare Jesu pie,
Quod sum causa tuae viae,
Ne me perdas ille die!
Querens me sedisti lassus,
Redemisti crucem passus,
Tantus labor non sit cassus.
Juste iudex ultionis,
Donum fac remissionis
Ante diem rationis.
Ingemisco tanquam reus,
Culpa rubet vultus meus,
Supplicant parce Deus!
Qui Mariam absolvisti,
Et latronem exaudisti.
Mihi quoque spem dedisti.
Preces meae non sunt dignae,
Sed tu bonus fac benigne,
Ne perenni cremer igne.
Inter oves locum praesta,
Et ab hoedis me sequestra,
Statuens a parte dextra!*

E megható, könyörgő hangulatú tétel éles ellentéte a sequentia ötödik része, a *Confutatis*. Szövege:

*Confutatis maledictis,
Flammis acribus addictis,
Voca me cum benedictis!
Oro suplex et acclinis,
Cor contritum, quasi cinis,
Gere curam mei finis.*

Főkarakterisztikuma a tételnek az összes vonósok félelmes kísérelő figurája.

Az izzó pokol sustorgó lángjai csapkodnak a magasba, hullanak a mélybe. S ezen borzalmas lángtengerbe jutnak a gonoszok, hogy örök büntetésüket elvegyék. Fokozza a vérfagyasztó hatást az egymással váltakozó férfi énekhangok félelmesen komor dallama. A női hangok könyörögve esedeznek válaszképen. Kíséretül az előbbi tétel egyik elváltoztatott figurája szolgál. Gyönyörűen írja *Ulibischeff*: „Felejthetetlen dallam, a lélek titkos virága, melyet a harag napjának vihara a földre sujtott s most bontogatja reszkető szirmait az isteni irgalom sugaraira.”

Közvetlenül *attacca* torkollik rá a sequentia utolsó része, a *Lacrimosa*. Szövege:

*Lacrimosa dies illa,
Qua resurget ex favilla,
Judicandus homo reus,
Huic ergo parce Deus!
Pie Jesu Domine
Dona eis requiem.
Amen.*

*Kegyes Jézus emlékezzél,
Hogy érettem kint szenvedtél,
Ments meg, kit véreden vettél.
Kerestél, értem fáradván,
Meváltottál a keresztfán,
Munkád haszna áradjon rám.
Igaz vagy a bosszúban,
Légy bő a megbocsátásban,
Mig nem állok számadásban.
Bűnbánattal fohászkodom,
Szégyen pirul az arcomon,
Könyörülj bűnös voltomon.
Ki Magdolnát föláldoztad,
És a latrot meghallgattad,
Kegyed nekem is ajánltad.
Noha téled nem érdemlem,
Tégy irgalmat mégis velem,
Higy a tűzkint elkerüljem.
Midőn ítélsz végsorsomról,
Juhaiddal állíts jobbról
Elválasztván a bakoktól.*

*Ha majd, kikre átkod omol.
Elnyeli az égő pokol,
Végy oda, ahol áldatol.
Hallj meg ajkam könyörgését,
Tekintsd szívem törődését,
Nyugasztald meg élttem végét.*

*Aznap minden könybe borul,
Melyen a test hamujából
Fölkelvén, elődbe járul.
Akkor Jézus, nyujts irgalmat,
Hivednek adj nyugalmat,
Szentjeiddel közjutalmat.
Amen.*

A „*Dies irae* hatalmas és fönséges festményét méltóbban befejezni nem lehet. Ez a legmeghatóbb az összes létező egyházi és profán kórusok között, mely hatalmasabban érzékíti, mint bármelyik, a bánatot, félelmet, fájdalmat és könyörgő imát.”

Az offertorium szövegét *MOZART* két részre osztotta. Az első:

Domine Jesu Christe rex gloriae libera aminos omnium fidelium defunctorum de poenis inferni et de profundo lacu. Libera eas de ore leonis. Ne absorbeat eos tartarus, ne cadant in obscurum, Sed signifer sanctus Michael, repraesentat eos in lucem sanctam, quam olim Abrahae promisisti et semini eius.

Hostias et preces tibi Domine, laudis offerimus. Tu suscipe pro anibabus illis quarum hodie memoriam facimus. Fac eas Domine, de morte transire ad vitam, quam olim Abrahae promisisti et semini eius.

A *Sanctus* *Süssmayer* a saját művének állítja. A legnagyobb *MOZART* ismerők kételkedéssel fogadják állítását, sokan egyszerűen tagadják igazmondását.

Sanctus Sanctus, Sanctus! Dominus Deus Sabaoth! Pleni sunt coeli et terra gloria tua. Hosanna in excelsis!

A *Benedictus* kedves, ájtatos ima, a polifon stíl egy remeke. *Benedictus, qui venit in nomine Domini! Hosanna in excelsis.* Aldott, aki az Úr nevében jó! Hosanna a magasságban.

Süssmayer az utolsó tétel megalkotását magának tulajdonítja. Nincs azonban egyetlen zenetudós sem, aki ezt neki elhinné. A híres berlini zenetanár *Marx* így kiált föl ismertetésében: „Ha nem *MOZART* írta ezt az *Agnus*, akkor annak, aki ezt meg tudta csinálni, kétségen kívül *MOZART*-nak kellett lennie!”

S valóban az *Agnus* a Requiem legcsodálatosabb tételei közé sorakozik.

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi.

Dona eis requiem sempiternam.

Lux aeterna luceat eis cum sanctis tuis in aeternum, quia pius es.

Úr Jézus Krisztus, dicsőség királya, szabadítsd meg minden meghalt hívő lelkét a pokol büntetésétől és a mély örvénytől; szabadítsd ki őket az oroszán torkából, hogy a kárhozat el ne nyelje őket a sötétségbe ne hulljanak, hanem a szent angyalok vezére, Szent Mihály vezesse be őket a szent világosságra, melyet megígértél egykor Ábrahámnak s ivadékaiknak.

Dicsőítő áldozatokat, könyörgéseket mutatunk be neked, Urunk! Fogadd el ama lelkek javára, kikről ma megemlékezünk: vidd át őket uram a halálból az életre, melyet megígértél egykoron Ábrahámnak és ivadékaiknak.

Szent, szent, szent! a seregek Ura! Istene! Tele az ég és föld dicsőségeddel. Hozsánna a magasságban.

Istennek báránya, ki elveszed a világ bűneit. Adj nekik nyugodalmat!

Adj nekik örök nyugodalmat. Az örök világosság fényeskedjék nekik. Uram, Szentjeiddel mindörökké: mivel kegyes vagy.

RÓZSAVÖLGYI HANGVERSENYNAPTÁR

1933.

BUDAPEST, IV., SZERVITA TÉR 5.

Febr. 8. 8 órakor	Székesfővárosi Énekkar. Hangverseny-Zenekar Mozart: Nagy c-moll mise Közreműködnek: Guglielmetti Anna Mária, Orosz Julia, Laurisin Lajos, Losonczy György Vezényel: Karvaly Viktor	Zeneak.
Február 15 fél 8 órakor	Rózsavölgyi nagy zenekari estéi V. est A Hangverseny-Zenekart vezényli: Knappertsbusch Hans Közreműködik: Jeanne Marie Darré	Zeneak
Február 17 fél 8 órakor	Rózsavölgyi Lyra bérlet VI est Guglielmetti Anna Mária dal- és áriaestje Kísér: dr. Herz Ottó	Vigadó
Február 25 fél 8 órakor	 ZENEAKADÉMIA LISZT MŰZEUM Jeanne Marie Darré zongoraestje	Zeneak.
Március 9 fél 9 órakor	Basilides Mária III. dalestje	Zeneak.

Vasárnap, jan. 29-én este fél 9 órakor
a Zeneakadémia nagytermében

Lilly és Emy

SCHWARZ

jótekonycélu estje

Konferál: SZÉP ERNŐ